

27. november 2008

Af Jes Vilhelmsen (tlf. 3355 7721)
Frederik I. Pedersen (tlf. 3355 7712)**MYTER OG REALITETER OM UBESATTE STILLINGER**

Arbejdsmarkedsstyrelsens undersøgelse af rekrutteringsproblemerne på det danske arbejdsmarked har været brugt som løftestang af interesseorganisationer og politikere til at udråbe ubesatte stillinger som det største samfundsmæssige problem i øjeblikket. Imidlertid siger undersøgelsen intet om hvor mange ubesatte stillinger, der er på det danske arbejdsmarked.

Resumé:

Tallene 58.000, 66.000 og 39.000 er flittigt blevet brugt i de senere års debat omkring manglen på arbejdskraft i dansk økonomi. Det er nemlig resultaterne af Arbejdsmarkedsstyrelsens undersøgelser af rekrutteringsbehovet på det danske arbejdsmarked fra henholdsvis foråret 2007, efteråret 2007 og foråret 2008.

Resultaterne er blevet tolket som *ubesatte* stillinger og er blevet brugt af interesseorganisationer og politikere til at udråbe arbejdskraftmangel som det største samfundsmæssige problem Danmark.

Imidlertid siger tallene intet om hvor mange ubesatte stillinger, der er på det danske arbejdsmarked og derfor ikke hvor meget arbejdskraft, de danske virksomheder reelt har manglet.

For det første svarer virksomhederne kun på, om de har rekrutteret forgæves – ikke om de har fået stillingen besat med en anden type arbejdskraft.

For det andet afhænger størrelsen på rekrutteringsproblemet af længden på undersøgelsesperioden. Er perioden kortere, mindskes størrelsen - og er perioden længere, øges størrelsen. Der er altså ikke tale om et tal, der udtrykker, hvad manglen er for en gennemsnitlig dag, måned eller kvartal.

Undersøgelsen giver derfor ikke svar på hvor mange ubesatte stillinger, der måtte være på et givent tidspunkt på det danske arbejdsmarked. Det, undersøgelsen giver svar på, er hvor mange forgæves rekrutteringer, der har været efter *specifikke* kvalifikationer for en *given* periode. Om 39.000 derfor er meget eller lidt, finder vi først ud af om nogle år, når undersøgelsen har været igennem en konjunkturcykel, så vi nogenlunde ved, hvor "normalen" ligger. Der vil nemlig altid være virksomheder, som har problemer med at rekruttere arbejdskraft – det gælder også, når arbejdsløsheden er høj.

Samtidig opgør Arbejdsmarkedsstyrelsen ubalancerne på arbejdsmarkedet ved at sætte de lediges kvalifikationer overfor de kvalifikationer, som virksomhederne forgæves har efterspurgt. Det problematiske er, at de ledige kan tælle med mange gange, hvis de har mange selvangivne kvalifikationer, mens virksomhederne kun spørges om én stillingskategori. Ubalancerne i Arbejdsmarkedsstyrelsens opgørelser synes derfor at være langt større, end de i virkeligheden er.

MYTER OG REALITETER OM UBESATTE STILLINGER

De senere års debat omkring manglen på arbejdskraft i dansk økonomi har i høj grad været præget af resultaterne fra Arbejdsmarkedsstyrelsens undersøgelser af rekrutteringsbehovet på det danske arbejdsmarked.

Resultaterne på 58.000, 66.000 og 39.000 fra henholdsvis foråret 2007, efteråret 2007 og foråret 2008 har været tolket som ubesatte stillinger og er blevet brugt af interesseorganisationer og politikere til at udråbe arbejdskraftmangel som det største samfundsmæssige problem Danmark.

Fra Anders Foghs åbningstale til Folketinget oktober 2007 lød således:

"Hver tredje virksomhed, som har søgt arbejdskraft, har søgt forgæves. Og i foråret 2007 har danske virksomheder måttet opgive at besætte 58.000 stillinger. Også i det offentlige er der mange ubesatte stillinger.¹"

I "Jersild Live" på DR1 den 7. oktober 2008, efter Anders Foghs åbningstale til Folketingen, bliver det også nævnt to gange:

"...tallene viser mærkeligt nok at selvom der er mangel på arbejdskraft, selvom der er omkring 40.000 ubesatte stillinger, så..."

"...selvom ledigheden måtte stige lidt som følge af den finansielle krise, så vil der stadig væk være det hovedproblem at vi simpelthen mangler arbejdskraft, der er stadigvæk omkring 40.000 ubesatte stillinger."

Lene Espersen i debat om finanskrisen i 21-søndag den 12. oktober 2008:

"...det skyldes så igen, at vi mangler arbejdskraft, fordi paradokset i det her, det er – nu taler vi om der kommer flere ledige – i 1. halvår 2008 der var der faktisk 40.000 jobs som er ubesatte, der blev slået op, så derfor..."

Fra beskæftigelsesministeren (Claus Hjort Frederiksen) lød i Politiken, 20. september 2007²:

"Lige nu er der 58.000 ubesatte stillinger i Danmark. Det buldrer af sted, og hvis ikke vi udnytter det til at få folk i arbejde, så ved jeg ikke, hvornår vi skal hjælpe dem".

Og fra Direktør i DA, Henrik Bach Mortensen lyder 21-01-2008:³

"I en tid med 66.000 ubesatte stillinger i virksomhederne er det uacceptabelt, at en stigende andel af de ledige kombinerer deltidsarbejde og deltidsforsørgelse i form af supplerende dagpenge...."

Men som det følgende vil vise, siger resultaterne fra Arbejdsmarkedsstyrelsens undersøgelse intet om hvor mange ubesatte stillinger, der er. Ej heller

¹ <http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp?o=2&n=0&d=2898&s=1&str=stor>

² <http://politiken.dk/erhverv/article383759.ece>

³ Opinion på DAs hjemmeside.

kan man sige, at størrelsen udtrykker et bestemt krav på et bestemt tidspunkt.

Om undersøgelsen

Arbejdsmarkedsstyrelsens undersøgelse tager sit udgangspunkt i en repræsentativ stikprøve af de danske virksomheder. I den seneste undersøgelse for foråret 2008 har man således inviteret i alt 19.822 virksomheder til at deltage, hvoraf 14.185 virksomheder har svaret via internettet eller via telefoninterviews. De virksomheder, som indgår i undersøgelsen, beskæftiger hele 40 procent af den samlede beskæftigelse på det danske arbejdsmarked. Der er altså tale om en meget stor stikprøve.

Virksomhederne i undersøgelsen bliver spurgt om:

- (1) Hvorvidt de inden for de seneste to måneder forgæves har forsøgt at rekruttere nye medarbejdere.
- (2) Hvor mange personer det drejer sig om og inden for hvilken stillingskategori.
- (3) Om den forgæves rekruttering har betydet, at de har opgivet ordrer eller aktiviteter i de to måneder

Svarene er indgivet i ugerne 7 til 15 2008 og med det to måneders interval, der er for svaret jævnfør spørgsmål (1), går opgørelsesperioden reelt fra uge 52 år 2007 til uge 15 år 2008.

Resultaterne fra den seneste undersøgelse

Ud af de 14.185 virksomheder, der har svaret, angiver 15 procent, at de har rekrutteret forgæves. 36 procent af de adspurgte virksomheder har fundet nye medarbejdere, mens 49 procent af virksomhederne ikke har søgt efter nye medarbejdere.

Samtidig angives, at rekrutteringsproblemerne svarer til, at virksomhederne på landsplan har rekrutteret forgæves til ca. 39.000 stillinger i perioden december 2007 til april 2008. Det svarer til 1,4 procent af den samlede beskæftigelse i Danmark.

Endelig angives, at ca. 4 procent af alle virksomhederne i undersøgelsen oplyser, at de har måttet opgive ordrer eller aktiviteter, fordi de har rekrutteret forgæves.

Fortolkningen af resultaterne og problemerne hermed

Man kan imidlertid ikke udlede noget omkring antallet af *ubesatte* stillinger på det danske arbejdsmarked fra undersøgelsen.

For det første svarer virksomhederne kun på, om de har rekrutteret forgæves – ikke om de har fået stillingen besat med en anden type arbejdskraft.

Et eksempel kunne være en børnehave, der har søgt en pædagog, men som ikke har kunnet få nogen, men som så i stedet har ansat en pædagogmedhjælper. Her vil der blive registreret et rekrutteringsproblem.

Et andet eksempel kunne være en bygge- og anlægsvirksomhed, der har søgt efter en tømrer, men som ikke har kunnet få fat i en tømrer. Hvis virksomheden i stedet har fået fat i danmarksmesteren i opsætning af gipslofter - en mulig fuldblodserstatning for den tømrer, man ikke kunne få fat i eller som alternativt kan frigive arbejdskraft fra de andre tømrer, der er ansat i virksomheden (fordi de så bliver fri for gipslofterne) – ja, så tæller den manglende tømrer i virksomheden stadig med som et rekrutteringsproblem.

I begge tilfælde står det klart, man ikke kan oversætte det enkelte rekrutteringsproblem som en ubesat stilling – stillingen er jo besat, dog ikke lige med den arbejdskraft, der i første omgang var ønsket/påtænkt.

For det andet afhænger størrelsen på rekrutteringsproblemet af længden på undersøgelsesperioden. I undersøgelsen fra 1. halvår 2008 angives, at virksomhederne har haft rekrutteringsproblemer inden for stillingskategorier svarende til 39.000. Men det betyder ikke, at danske virksomheder i gennemsnit hver eneste dag har manglet 39.000 medarbejdere med bestemte kvalifikationer.

Det, undersøgelsen giver svar på er, at virksomheder i de to undersøgelsesmåneder har været *berørt* af at have rekrutteringsproblemer, og at de efterspurgte kvalifikationer kan tælles sammen til 39.000.

Havde undersøgelsesperioden været tre måneder, ville der have været et større rekrutteringsproblem. Havde undersøgelsesperioden kun været en måned, ville rekrutteringsproblemet have været mindre. Samtidig kan virksomheder, der i starten af undersøgelsesperioden har meldt om rekrutteringsproblemer, jo senere i undersøgelsesperioden have fået opfyldt behovet eller netop fået erstattet behovet med en anden type arbejdskraft

Tallene siger altså intet om hvor stort, rekrutteringsproblemet er i *gennemsnit* hver dag, hver måned, hvert kvartal eller hvert halvår. Det er jo netop gennemsnittet, der er interessant/relevant, hvis man vil tale faktisk størrelse på rekrutteringsproblemet. Det er også gennemsnittet, der er relevant, hvis man – som nogen har forsøgt det på baggrund af tallene – ønsker at beregne samfundsmæssige tab af den manglende rekruttering.

Man siger jo heller ikke, at der var 413.000 arbejdsløse i Danmark i 2007, selvom det var antallet af personer, der var berørt af arbejdsløshed på et eller andet tidspunkt i løbet af 2007. Her regner man det både om til et gennemsnitstal og til et fuldtidsbegreb, således at den officielle arbejdsløshed i 2007 opgøres til 94.000 fuldtidsledige.

Problematikken omkring gennemsnit og periodelængde bliver sat i perspektiv i afrapporteringen fra undersøgelsen. Rekrutteringsstørrelsen (de 39.000) bliver nemlig sammenholdt med hvor mange personer, der i de samme to måneder, indsamlingen strækker sig over, har været berørt af mere end tre måneders arbejdsløshed. Dette tal angives i rapporten til 60.000 personer.

Normalt siger man, at folk med mere end tre måneders ledighed på bagen indgår i den såkaldte arbejdskraftreserve. Fx fremgår det af Arbejdsmarkedsstyrelsens nyhedsbrev om beskæftigelse ”Samspils.info” nr. 5, juni 2008⁴, at der kun er omkring 40.000 personer i hver af månederne fra efteråret 2007 til foråret 2008, der har været berørt af mere end tre måneders ledighed. Her opgøres arbejdskraftreserven efter principper, der ligner et gennemsnit⁵:

”Målingen viser hvor mange personer, der indgår i arbejdskraftreserven i den valgte måned, dvs. antal arbejdsmarkedsparete ledige (inkl. aktivering), der er ledige i hele den sidste uge af den valgte periode, og som også har været ledige i de foregående 12 uger.”

I rekrutteringsrapporten opgør man altså ”arbejdskraftreserven” på en noget anden måde end normalt, idet man tæller sammen hvor mange, der på et eller andet tidspunkt i de to måneder, undersøgelsen strækker sig over, har været berørt af tre måneders arbejdsløshed – det er altså et bruttotal ikke et gennemsnitstal.

---

⁴ <http://www.samspil.info/forside/vis+artikel?id=145>

⁵ <http://www.jobindsats.dk/sw7193.asp>

Ubalancer

Samtidig sætter Arbejdsmarkedsstyrelsen de berørte lediges kvalifikationer – de kvalifikationer som de selv på CV'et har angivet at besidde – over for de kvalifikationer, virksomhederne forgæves har efterspurgt. Det giver et indtryk af ubalancer – altså hvor stort et problem det er, at der samtidig både er efterspørgsel efter specifikke kvalifikationer og udbud (ledige) med samme kvalifikationer.

Fx fremgik det i den seneste rapport, at virksomhederne i undersøgelsen forgæves havde forsøgt at rekruttere godt 600 rengøringsassistenter, mens der i de to indsamlingsmåneder var næste 5.200 arbejdsmarkedssparate arbejdsløse med mindst tre måneders ledighed på bagen, der havde angivet at kunne besætte et job som rengøringsassistent.

Problemet ved dette er blot, at der ikke er en kontrol af, om det så også er kvalifikationer, de ledige faktisk besidder, ligesom der ikke er en prioritering af de lediges kvalifikationer.

En ledig kan således godt have angivet at besidde 10 forskellige kvalifikationer. Men hvis vedkommende så får et job, ja så forsvinder alle de 10 kvalifikationer i den ”matching”, som Arbejdsmarkedsstyrelsen foretager. Forsvinder ledige med mange selvangivne kvalifikationer, så bliver ubalancerne ifølge opgørelsen altså mindre!

I forhold til virksomhederne, der svarer, at de har rekrutteret forgæves, bliver de kun spurgt om én stillingskategori. De bliver ikke spurgt om de kunne besætte stillingen med andre stillingskategorier. På den måde ser det i Arbejdsmarkedsstyrelsens undersøgelse ud som om, der er et utroligt stort udbud (ledige) ift. efterspørgslen (efterspurgte kvalifikationer).

Undersøgelsens resultater skal fortolke forsigtigt

Samlet kan man altså ikke bruge undersøgelsens resultater til at sige noget om som helst om omfanget af ubesatte stillinger på det danske arbejdsmarked. Man kan derfor overhovedet ikke konkludere, der hver dag mangler arbejdskraft i virksomhederne svarende til fx 39.000.

Det, undersøgelsen siger noget om, er inden for hvilke stillingskategorier, der er problemer med at skaffe arbejdskraft over en given to måneders periode. Tallet/indikatoren kan således over tid godt bruges til at sige noget om, det er blevet nemmere eller sværere at rekruttere arbejdskraft med specifik-

ke kvalifikationer, og det er en god information at have. Og når der er gået nogle år, vil undersøgelsen kunne give et indtryk af, hvad der er ”normalen”, når vi ser bort fra konjunkturernes indflydelse.

Der er dog ikke noget at sige til, at undersøgelsen er blevet tolket i retning af ubesatte stillinger. I undersøgelsen fra 2. halvår 2007 fremgik det:

”At rekrutteringsproblemerne svarer til, at virksomhederne på landsplan forgæves har forsøgt at besætte 66.000 stillinger i perioden juli til november 2007. Det svarer til 2,4 procent af den samlede beskæftigelse i Danmark.”

I den seneste rapport for 1. halvår 2008 er formuleringen ændret til

”At rekrutteringsproblemerne svarer til, at virksomhederne på landsplan har rekrutteret forgæves til ca. 39.000 stillinger i perioden december 2007 til april 2008. Det svarer til 1,4 procent af den samlede beskæftigelse i Danmark.”

Når arbejdsmarkedsstyrelsen samtidig sætter rekrutteringsproblemerne (fra den to måneders periode) i forhold til den *gennemsnitlige* beskæftigelse i de forskellige erhverv, ja så er det nærliggende at opfattet rekrutteringstallet som et gennemsnitstal.

Til slut skal der lyde en opfordring fra AErådet til Arbejdsmarkedsstyrelsen om at ændre undersøgelsesmetoden, så den også giver et bud på hvad det gennemsnitlige rekrutteringsproblem er. Derved bliver det i højere grad muligt at anvende tallene.